

LEGAL MECHANISMS FOR CHILD PROTECTION IN THE RISK SOCIETY

Dorozhko I. I.

The problem of protecting the rights of the child for twenty-first century is the main idea of human rights. Rights of the Child is a system of rights and freedoms that characterize the legal status of the child, taking into account the peculiarities of its development to adulthood. Legal protection mechanism of the child become fundamental important for family education in risk society. Family education should be carried in framework of fundamental child's rights.

Key words: *childhood, children's rights, moral norms, family, family education, society risk, family policy.*

УДК 371.13.37

Є. М. Мануйлов, доктор філософії, професор

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ МОРАЛІ І ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Розглянуто поняття моральної і професійно-етичної відповідальності особистості. Доведено, що відповідальність особистості в контексті моралі і професійної етики — важлива складова ефективної та соціально адекватної професійної діяльності суб'єктів в умовах сучасного суспільства.

Ключові слова: *мораль, етика, відповідальність, діяльність, особистість, суспільство.*

Актуальність проблеми. У сучасних умовах прискорення розвитку суспільства роль особистості в різних сферах життєдіяльності, рівень її свободи істотно зростають, у зв'язку з чим стає все більш актуальною проблема її відповідальності в контексті моралі і професійної етики.

Основні принципи та норми моралі і професійної етики завжди були в центрі уваги не тільки філософів, учених, державних діячів, політиків, а й усіх верств населення. Ще Сократ приділяв велику увагу моральності і вважав її одним із критеріїв професійної діяльності. Платон і Аристотель також зазначали, що метою будь-якої професії є утвердження моральності. Але кожна епоха виробляє свої вимоги до моралі і професійної етики особистості.

Аналіз наукових джерел і публікацій свідчить про те, що на сьогодні існує достатня кількість досліджень проблеми відповідальності особистості (Г. Балл, О. Бондаренко, Ф. Василюк, Г. Васянович, В. Горovenko, Г. Зиммель, О. Клепиков, Є. Несенко, В. Понок, В. Рибалко, В. Семиченко, Ю. Стребков, О. Титаренко, І. Тимошук та ін.). У працях науковців розкриваються види відповідальності, аналізуються причини та механізми виникнення відповідальних дій у процесі життєдіяльності особистостей. У той же час практичні аспекти проблеми відповідальності особистості в контексті моралі і професійної етики залишаються недостатньо розробленими.

Отже, *метою* статті є визначення понять професійної етики, морально-етичної відповідальності особистості, окреслення її ролі у забезпеченні ефективної та соціально адекватної діяльності в умовах трансформації суспільства.

Виклад основного матеріалу. Поняття «етика» та «професійна етика» склалися ще за давніх часів, коли почали з'являтися перші професії, і термін «професійна етика» стосувався будь-якої професії, проте кожна професія вкладала у нього своє значення.

Сучасне розуміння професійної етики, або професійної моралі, пов'язане з тим, що вона регулює моральні відносини людей в конкретній сфері суспільного життя, а саме трудової діяльності. Тобто це певні усталені норми поведінки, що забезпечують моральний характер тих взаємин людей, які впливають з їх професійної діяльності. Незважаючи на загальний характер моральних вимог і наявність єдиної трудової моралі, існують ще й специфічні норми поведінки тільки для деяких видів професійної діяльності. Виникнення і розвиток таких норм являють собою одну з ліній морального прогресу людства, оскільки вони відображають зростання цінності особистості і утверджують гуманність у міжособистісних стосунках [2].

Соціальна функція моралі і професійної етики полягає у регулюванні діяльності людини та допомозі в успішному розвитку особистості саме як професіонала своєї справи. І в цьому контексті дуже важливо, аби людина у своїй професійній діяльності усвідомлювала власну моральну відповідальність щодо виконання своїх професійних обов'язків та інших людей своєї професії. Така відповідальність перетинається з такими близькими поняттями, як професійна честь, професійна гідність, професійна справедливість, професійний такт.

У кожній галузі головним об'єктом діяльності є людина, яка має право сподіватися на ставлення до себе не як до об'єкта зовнішнього впливу, а саме як до особистості, тобто розраховує на повагу, співчуття, розуміння. В сучасних умовах діють кодекси честі лікаря, юриста, педагога, офіцера та ін., які регулюють їх професійну поведінку.

Тому основним призначенням професійної етики є допомога людині успішно виконувати свої професійні обов'язки та чітко окреслення завдань людини в контексті даної діяльності. Однак, у свою чергу, вона залишає вільний простір для прийняття самостійних рішень. Тобто професійна етика жодним чином не заважає людині розвиватися як фахівцю, не ставить її в якісь певні рамки, а лише скеровує людину, бо, як зазначав Блез Паскаль, «Розум суто математичний правильно працюватиме, тільки якщо йому заздалегідь відомі усі визначення і начала, інакше він збивається з пантелику і стає нестерпним. Розум, який пізнає безпосередньо, не здатний терпляче дошукуватися первинних начал, що лежать в основі суто спекулятивних, абстрактних понять, з якими він не стикається у буденному житті і йому “незвичних”, несе нісенітницю, коли питання стосується явищ іншого порядку» [5]. Звідси випливає, що людина повинна чітко уявляти свої обов'язки і усвідомлювати свої дії, і в цьому їй допомагає професійна етика. Крім того, на наш погляд, вибір діяльності поєднується з великою моральною і соціальною відповідальністю за наслідки цього вибору. Тому справжній вибір відрізняється від свавілля тим, що в процесі вибору розкриваються справжній зміст, духовне і моральне багатство особистості. Саме вільний вибір є випробуванням на міцність таких компонентів особистості, як совість, гідність, честь, відповідальність тощо. Як тільки самі цілі або цінності стають проблематичними, ситуація вибору виводить особистість за межі цілі раціональності. Тут ідеться про важливі цінносні рішення, які, починаючи з Аристотеля, розглядаються як кардинальні питання життя, котре треба прожити. Тут вибір робиться з позиції блага, і особа тим самим вступає у сферу етики [7, с. 6].

Отже, відповідальність особистості в контексті моралі і професійної етики органічно пов'язана зі свободою прийняття рішень, вибору цілей та способів, методів та стилів її діяльності. Свобода — це простір для відповідальності. Людині притаманні свобода вибору, свобода дії, вона здатна обмірковувати, проектувати дії, обрати засоби для досягнення результату, а тому має відповідати за обране, вчинене нею [4, с. 232–233]. І тут важливо відмітити, що межі професійної відповідальності детермінуються повноваженнями, якими наділений той чи інший суб'єкт діяльності, тобто особа може нести відповідальність лише у рамках своїх повноважень [8].

Однак все людське життя складається з того, що людина повинна робити, та з того, що вона воліє робити. Тобто в цьому разі ми маємо справу із загально визнаними моральними нормами та власне особистим інтересом особи, що також виражається в її переконаннях та прагненнях. Якщо ж виникає ситуація, коли людина через власні переконання порушує професійну

етику, але натомість рятує, наприклад, чиєсь життя або допомагає іншій людині, можна було б, напевне, говорити про те, що вона жертвує чимось меншим заради більшого, однак навряд чи можна вважати порушення професійної етики меншим. Саме розбіжність між тим, що особа повинна робити і тим, що вона зробила, і є наріжним каменем, оскільки особа переступить через себе та виконає свій професійний обов'язок, або вона на хвилину забуде про нього і зробить так, як вона вважає правильно. Насправді ж в обох випадках особа нестиме відповідальність, але якщо в першому випадку лише перед самим собою, то у другому — перед своїм наймачем.

У кожній людині, незалежно від виду її професії, є моральний професійний обов'язок. І цей етичний елемент настільки важливий для людства в цілому, що немає такої вигоди, досягнення якої здатне було б компенсувати шкоду, що впливає для людства від втрати особою свідомості професійної етики.

Так, на думку німецького філософа Г. Йонаса, у процесі соціалізації особистості на перший план виходить етика відповідальності. В ній присутність людини у світі має стати першою аксіомою, із якої можуть виводитися всі інші ідеї про обов'язковість людської поведінки [10, с. 10]. Цей новий імператив, що відповідає новим типам людських дій і адресований новим типам агентів дій, повинен, за ствердженням Г. Йонаса, починатися так: «Дій так, аби наслідки твоїх дій були сумісними з причинністю людського існування» [10, с. 11].

Отже, професійна етика як сукупність соціально зумовлених моральних норм поведінки впливає на мотиви поведінки особистості при виконанні нею своїх професійних обов'язків, спонукає її діяти певним чином у межах статутів, інструкцій, кодексів, установлених для даної професії.

Відхід від деяких норм моралі для певних професій є одночасно порушенням юридично закріплених норм (наприклад, професійна етика офіцера, лікаря, педагога). Навіть вимоги статутів, інструкцій, які приймаються в організаціях, фірмах, корпораціях, спираються не тільки на моральні принципи, а й на юридичні закони.

Виходячи з наведених положень, можна стверджувати, що відповідальність особистості в контексті моралі і професійної етики — це властивість фахівця, що характеризується вмінням нести відповідальність за свою поведінку з точки зору користі для тих, хто її оточує, і для успішної професійної діяльності. Це готовність і здатність осіб різних професій відповідати за доручену справу, прийняті рішення, здійснені вчинки з позиції моральних принципів перед колегами і суспільством у цілому.

Висновки. Проблема відповідальності особистості в контексті моралі і професійної етики має дуже вагоме значення у поведінці фахівця будь-якої

професії, зобов'язує його в процесі виконання своїх професійних обов'язків поводитися певним чином відповідно до усталених норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Никомахова етика / Аристотель // Соч. в 4 т. Т. 4 : пер. с древнегреч. / общ. ред. А. И. Доватура. – М. : Мысль, 1983. – С. 53–293.
2. Мир словарей / Філософський словник /Професійна етика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mirslovari.com/content_fil/professionalnaja-jetika-16833.html.
3. Пірон М. Соціальна відповідальність політико-управлінської еліти за умов демократизації в Україні (на досвіді ЄС) / М. Пірон // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2010. – № 3. – С. 14–21.
4. Морфологія культури: тезаурус / за ред. В. О. Лозового. – Х. : Право, 2007. – 384 с.
5. Блез Паскаль. Думки : пер. з фр. / Блез Паскаль. – К. : Дух і л-ра, 2009. – 704 с.
6. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр учб. л-ри, 2007. – 344 с.
7. Мануйлов Є. М. Філософський аналіз моральної відповідальності соціального суб'єкта / Є. М. Мануйлов // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2012. – № 4 (14). – С. 3–8.
8. Мануйлов Є. М. Філософський аналіз проблеми професійної відповідальності / Є. М. Мануйлов // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2011. – Вип. 8. – С. 11–18.
9. Мишкина Н. А. Воспитанные ответственностью / Н. А. Мишкина. – М. : Высш. шк., 1990. – 145 с.
10. Йонас Г. Принципи відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації : пер. з нім. / Г. Йонас. – К. : Лібра, 2001. – 400 с.
11. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки / М. В. Савчин. – К. : Україна-Віта, 1996. – 130 с.
12. Сичивица О. М. Моральная ответственность ученого и общественно-исторический процесс / О. М. Сичивица ; НАН Украины, Ин-т экон.-прав. исслед. акад. техн. наук Укаины, Донец. регион. отд. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2003. – 246 с.

ПРОБЛЕМА ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ МОРАЛИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ

Мануйлов Е. Н.

Рассмотрено понятие моральной и профессионально-этической ответственности личности. Доказано, что ответственность личности в контексте морали

и профессиональной этики — важная составляющая эффективной и социально адекватной профессиональной деятельности субъекта в условиях современного общества.

Ключевые слова: мораль, этика, ответственность, деятельность, личность, общество.

PROBLEM RESPONSIBLE PERSON IN THE CONTEXT OF ETHICS AND PROFESSIONAL ETHICS

Manuilov E. M.

The concept of moral and ethical responsibility of professionally-personality. It is proved that the responsibility of the individual in the context of morality and ethics professional important component of effective and socially adequate professional subject's activity in the conditions of modern society.

Key words: morality, ethics, responsibility, work, personality, society.

УДК 008.17

М. Б. Ценко, кандидат філософських наук, доцент

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Розглянуто проблему комунікативної компетентності юристів. З'ясовуючи специфіку понять «мовна», «мовленнєва» та «комунікативна» компетентності, проаналізовано сутність і структуру комунікативної компетентності. Виявлено деякі причини незадовільного ставлення майбутніх фахівців до своєї професійної мовленнєвої практики. Висунуто пропозиції щодо можливостей вищого навчального закладу в процесі формування комунікативних здатностей молоді.

Ключові слова: професійні вимоги, компетентнісний підхід, комунікативна компетентність, мовна компетентність, моральна компетентність, психологія спілкування, мова правознавчого спрямування.

Актуальність проблеми. Питання про комунікативну компетентність завжди постає, коли йдеться про якісні характеристики діяльності людей тих професій, у яких фахівці мають справу з людьми. До числа таких професій належить і діяльність юриста.